

суддею клопотання про застосування тимчасового доступу до речей та документів, передбачити чіткі строки розгляду такого клопотання слідчим суддею; і останнє – передбачити в положеннях КПК щодо змісту цього клопотання необхідність надання інформації про прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи або найменування юридичної особи, які мають надати доступ до речей і документів.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. О. М. Бандурка, С. М. Блажівський, С. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. Т. 1. 367 с.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15/>
3. Рішення Європейського суду у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_683/page
4. Статистична інформація Генеральна прокуратура України. URL: <http://gp.gov.ua/ua/stat.html>.
5. Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: Лист Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 511-550/0/4-13 від 2013 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0511740-13/page>.
6. Вищий Спеціалізований Суд України: узагальнення судової практики щодо розгляду слідчими суддями клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження від 07.02.2014 р. URL: <http://zib.com.ua/>.

Надійшла до редакції 27.03.2018

SUMMARY

Fedchenko V. M. Theoretical applicable aspects of use of temporary access to items and documents. The necessity in the provisions of the current Criminal Procedural Code of Ukraine to justify the interpretation of the term "reasonable suspicion" has been substantiated, since it concerns all measures to ensure criminal proceedings. It has been proved that the purpose of using such a measure to provide criminal proceedings as temporary access to items and documents is to ensure the effectiveness of criminal proceedings, rather than the gathering of evidence. In addition, the procedural order for consideration by the investigating judge of a petition for the use of temporary access to things and documents should provide for clear time limits for considering such a petition by the investigating judge.

Keywords: *temporary access to items and documents, measures to ensure criminal proceedings, investigator judge.*

УДК 343.985

Демідова В. В. ©

ад'юнкт
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-1-169-173

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Визначено елементний склад криміналістичної характеристики жорстокого поводження з тваринами. Охарактеризовано предмет злочинного посягання в аналізованих злочинах, обстановка злочину, способи його учинення та слідова картина.

Ключові слова: *криміналістична характеристика, жорстоке поводження з тваринами, методика розслідування злочинів.*

Постановка проблеми. Сучасний стан злочинів у сфері жорстокого поводження з тваринами в Україні демонструє тенденції до поступового зростання. Це обумовлює вжиття заходів як правового, так і неправового характеру, які направлені на попередження та розслідування кримінальних правопорушень. Ключове місце у боротьбі зі злочинністю займає процес розслідування злочинів, який без належного криміналістичного забезпечення часто буває неефективним та безрезультатним. Розслідування жор-

© Демідова В.В., 2018

токого поведження з тваринами, як і будь-яка окрема криміналістична методика, має свою структуру, важливим та невід'ємним елементом якої є криміналістична характеристика злочину.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вагомий внесок у розвиток визначення поняття та структури криміналістичної характеристики злочинів внесли такі вчені: В. П. Бахін, І. Ф. Герасімов, М. В. Салтевський, І. А. Возгрін, О. М. Васильєв, В. Ю. Шепітько та інші. Однак вищезазначені вчені досліджували загальне розуміння криміналістичної характеристики, а особливості криміналістичної характеристики жорстокого поведження з тваринами досліджені не достатньо.

Мета. Здійснити дослідження щодо комплексного підходу визначення криміналістичної характеристики жорстокого поведження з тваринами, враховуючи різноманітність думок вчених та емпіричного матеріалу відповідно до потреб сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Криміналістична характеристика злочинів вважається однією з основних категорій криміналістики та є невід'ємною частиною розслідування злочинів. Крім того, вона дає уявлення про окремі елементи вчиненого суспільно небезпечного діяння. Ми підтримуємо позицію науковців, які вважають, що криміналістична характеристика допомагає суб'єкту, який проводить досудове розслідування, виокремити найбільш значущі елементи у вчиненому злочинному діянні, зв'язати їх з іншими елементами та визначити закономірності даних зв'язків [14, с. 353]. Одними з перших у науковий обіг категорію «криміналістична характеристика злочину» ввели Л. О. Сергєєв та О. Н. Колесніченко. Останній зазначав, що криміналістична характеристика – це система відомостей про криміналістично значимі ознаки злочину цього виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і служить побудові та перевірці слідчих версій для вирішення основних завдань розслідування [8, с. 10, 14].

У свою чергу, Л. О. Сергєєв пояснював її суть через такі елементи: спосіб вчинення злочину; умови, за яких вчиняється злочин; особливості обстановки; обставини, пов'язані з об'єктами посягань; властивості суб'єктів злочинів; зв'язок одних злочинів та правопорушень з іншими; взаємозв'язок між зазначеними групами [10, с. 412]. Згодом роль криміналістичної характеристики злочину в науці та практиці ставала предметом жвавих дискусій вчених-криміналістів.

В науковій літературі існують різноманітні підходи до розуміння криміналістичної характеристики. Так, А. Г. Філіпов зазначає, що криміналістичні характеристики видів та груп злочинів дають можливість у стислому вигляді показати криміналістичну сутність того чи іншого виду або групи злочину. При вивченні криміналістики такі дані необхідні, і замінити типову криміналістичну характеристику в цьому відношенні нічим [17, с. 347]. Але конкретного визначення щодо поняття криміналістичної характеристики в юридичній літературі поки що немає.

Так, Р. С. Белкін запропонував взагалі вилучити термін «криміналістична характеристика злочину», через те, що він не виправдав очікувань в частині його використання у практичній діяльності. Дискусії по даному питанню були викликані низкою суб'єктивних та об'єктивних причин, до яких належать новизна даної категорії, відсутність чітко сформованої структури; наявність конкуруючих понять, таких як: «кримінально-правова характеристика» та «обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному процесі», які означають одне й те саме явище, але створюють підґрунтя для подальших суперечок, виключно у сфері термінології [7, с. 147].

Стосовно структури криміналістичної характеристики, то слід наголосити, що науковці по-різному розглядають її кількісне наповнення. Так, В. К. Гавло виділив такі елементи криміналістичної характеристики: а) ситуація, що виникла перед вчиненням злочину; б) спосіб злочину (підготовка, вчинення, приховування); в) слідча реальна ситуація, що склалася на момент відкриття кримінального провадження; г) ситуація розслідування на початковому етапі, на момент пред'явлення обвинувачення та після нього [1, с. 123].

У свою чергу, М. В. Салтевський, здійснивши аналіз структури криміналістичної характеристики, зробив висновок, що найчастіше вчені-криміналісти виділяють елементи, які можна узагальнити чотирма основними: а) предмет злочинного посягання; б) спосіб вчинення злочину; в) слідча картина; г) особа злочинця [3, с. 130–133].

Значення криміналістичної характеристики злочинів полягає у тому, що для слідчих вона є особливим банком даних, який включає в себе декілька видів цінної довідкової криміналістичної інформації, яка необхідна для успішної організації та планування

розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень [12, с. 256].

Боротьба із жорстокістю стосовно тварин набуває все більшого розголосу в суспільстві, що стає важливим фактором у політичному, економічному та соціальному житті багатьох країн. Наприклад, Німеччина стала першою у світі країною, де права тварин з 2002 року захищаються Конституцією [9]. За новими законами заборонено (в деяких випадках – обмежено) використання тварин для випробувань косметичних засобів, побутової хімії і ліків. Тварини в Німеччині захищаються Законом про захист тварин (Tierschutzgesetz). Існує також Розпорядження з утримання собак (Hundeverordnung). У Німеччині існує професія "Захисник тварин", а також діє спеціальна галузь права – "Права тварин" (Tierrechte). У цій області працюють адвокати, які можуть не тільки допомогти в разі порушення прав господарів тварин або у випадках знущання над тваринами, але і допомогти при придбанні тварин.

Законодавство про захист тварин встановлює штрафні санкції в разі порушення правил поводження з тваринами. Так, якщо тварину викидають на вулицю, а така форма поведінки порівнюється до знущання над тваринами, накладається штраф 25000 євро. Якщо з яких-небудь причин немає можливості тримати вдома тварину, то за чинним законодавством її слід віднести до притулку. Держава прагне зменшити чисельність народжених тварин навіть серед професійних заводчиків, які перебувають в офіційно зареєстрованих організаціях – їм надаються квоти, перевищувати які вони не мають права. Акти жорстокості до тварин караються тюремним ув'язненням терміном від трьох місяців до трьох років, а також штрафом у розмірі від 3000 до 160.000 євро.

В Німеччині нараховується 5,3 млн. собак, при цьому вигул четвероногих без повідка дозволяється лише у спеціально відведених місцях. І це правильно, адже навіть якщо собака не агресивна, а просто хоче пограти, все одно є небезпека того, що вона, наприклад, може злякати або штовхнути дитину. Крім того, породи собак, які належать до небезпечних на вулиці повинні знаходитися в наморднику. Німці відповідально ставляться до утримання собак бійцівських порід. Так, для можливості завести тварину такої породи необхідно отримати спеціальну ліцензію, подібну до тієї, яку отримують на носіння зброї.

Згідно зі статистикою Euromonitor International, в Австрії, населення якої складає 8 млн. осіб, мешкають 630 тисяч домашніх собак та 1,7 млн. кішок. Однак завести та утримувати тварину в Австрії не так просто. По-перше, чистокровних домашніх тварин можна придбати у спеціалізованих розплідниках. Але часто австрійці віддають перевагу тваринам, які утримуються у притулках. Найвідоміші притулки у Відні – Animalhope Nitra та Animalcare International, в які привозять тварин для «усиновлення» з країн, де менше розвинуті служби захисту тварин. Перед тим як взяти тварину, необхідно пройти співбесіду зі співробітниками притулку. Усі тварини, які утримуються в даному закладі, вже мають мікрочип, пройшли вакцинацію та антигельмінтну обробку. Однак «усиновлення» вихованців з притулку коштує від 200 до 300 євро. В Австрії всі тварини у віці 3 місяців повинні бути зареєстровані за місцем мешкання свого хазяїна, для чого вживлюється під шкіру тварині мікрочип. Реєстрація проводиться або в місцевій раді або в магістраті.

Цікаво, що особам, які уперше реєструють собаку, впродовж 1 року необхідно пройти інформаційний курс початкового собаководільця вартістю 30–40 євро. По закінченні навчання видається сертифікат, який необхідно надати в магістрат. Також у Відні діє ліцензування на утримання собак, для отримання якого необхідно пройти тест [3].

27 травня 2004 року парламентом Австрії було прийнято один з найпрогресивніших в Європі законів щодо захисту тварин. Тепер злочином вважатиметься утримання курчат в тісних клітках, обрізання собакам хвоста і вух, зв'язування домашньої худоби тугими мотузками. Також, згідно з новим законом, категорично заборонено використовувати диких тварин у цирках, не можна тримати собаку на ланцюгу, нашийнику-зашморгу або використовувати у дворі так званий «невидимий паркан», який б'є тварину струмом, якщо вона перетинає певну лінію. Крім того, заборонено тримати щенят і кошенят в задушливих вітринах зоомагазинів. Порушникам закону загрожує штраф у розмірі від 2 до 15 тис. доларів, також влада залишає за собою право відбирати тварину у її власника [6].

Законодавство Іспанії про охорону тварин включає в себе все розмаїття нормативних актів – від законів, що забезпечують однаковість регулювання на всій території держави: Про правовий режим тримання потенційно небезпечних тварин, Про мережі національних парків, Про збереження дикої фауни в зоологічних парках, Про історичну

спадщину Іспанії – до відомчих актів, один з яких затверджено Королівським декретом від 27 серпня 1982 року № 2816/1982 Загальний регламент міністерства внутрішніх справ. Даний нормативно-правовий акт встановлює політику щодо видовищ та інших рекреаційних заходів.

27.09.2016 року в Мадриді відбувся суд, який засудив до 1 року позбавлення волі з позбавленням права займатися пов'язаною з тваринами роботою впродовж 3 років двох робітників ферми за знущання та жорстоке вбивство свиней. Останні залізними ломачами протикали тварин, які потерпали від болю, били їх по голові, і при цьому сміялися та знімали на відео [4].

У більшості автономних співтовариств заборонено публічні видовища, чия основа складають бої різних видів тварин, в ході яких тварини можуть страждати. Особливим чином забороняються собачі бої. Північні бої допустимі в місцях розведення, проте забороні піддається участь в них селекційних і експортованих порід. Голубині бої допускаються з дозволу Державної ради, якщо мають характер спортивних змагань та проводяться під егідою відповідних федерацій. Разом з тим ні в якому разі не забороняються традиційні видовищні заходи, зокрема бої биків (проте кориди повинні проводитися у встановлених законом рамках з попереднього дозволу компетентного в питаннях видовищних заходів органу Департаменту).

Як бачимо, в Іспанії разом із сильною нормативною базою щодо захисту прав тварин до сих пір існує національна традиція – кориди. Так, 13 травня 2017 року вулицями столиці Іспанії пройшли тисячі противників кориди. Учасники вимагали скасування жорстокої національної традиції. Захисники прав тварин та громадяни Іспанії, які приєдналися до них, вийшли на вулиці Мадрида висловити протест з приводу традиційного в країні бою биків – кориди. «Кориди – це насильство, і ви можете його зупинити», – говорили плакати протестувальників. На думку активістів, кориди – одна з найбільш кричущих форм жорстокого поводження з тваринами. Верхом мистецтва матадора вважається вбивство бика одним ударом, однак перш ніж тварина гине від удару рапірою в серце, воно вже виявляється змученою численними ранами. Таким чином, учасники акції вимагали заборони бою биків на законодавчому рівні [5].

Україна у 2006 році прийняла Закон «Про захист тварин від жорсткого поводження», яким почали врегульовуватися питання жорсткого поводження з домашніми, сільськогосподарськими, мисливськими, безпритульними тваринами та тваринами, які використовуються під час проведення наукових дослідів, в освітньому процесі та при організації розваг. Крім того, 22 червня 2017 року Верховна Рада України посилила покарання за жорстоке поводження з тваринами відповідно до законопроекту № 5119-1 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження гуманного ставлення до тварин». Згідно з цим Законом жорстоким поводженням з тваринами вважаються дії, внаслідок яких тварина була покалічена або вбита. Також під дію Закону підпадає нацькування однієї тварини на іншу чи публічний заклик до жорстокого поводження з тваринами. За ці дії передбачено арешт на строк до 6 місяців або обмеження волі на строк до 3 років. Для порівняння, раніше в Україні такі дії карались штрафом або арештом на строк до 6 місяців. Крім того, ті самі дії, вчинені у присутності малолітнього чи неповнолітнього, відтепер караються обмеженням волі на строк від 3 до 5 років або позбавленням волі на строк від 3 до 5 років. Водночас, якщо дії проти тварин «були вчинені з особливою жорстокістю» або щодо 2 і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або вчинені активним способом – вони караються позбавленням волі на строк від 5 до 8 років [13].

Формуючи елементний склад видових криміналістичних характеристик злочинів рекомендується підбирати елементи, які б працювали на здійснення основної функції криміналістичної характеристики, тобто були б значущими для розроблення методики розкриття та розслідування даного виду кримінального правопорушення [11, с. 97]. Крім того, необхідно, щоб елементи криміналістичної характеристики визначали криміналістично значущі дані для розслідування більшості видів даної категорії злочину, тобто відповідали вимогам типовості та містили інформацію про ознаки злочину [17, с. 63].

Методика розслідування жорстокого поводження з тваринами ще не сформована, тому виникає закономірне питання про створення криміналістичної характеристики даної категорії злочину. Загалом, криміналістичну характеристику жорстокого поводження з тваринами можна визначити як систему відомостей про криміналістично значущі ознаки жорстокого поводження з тваринами, яка відображає закономірні зв'язки між ними і

служує побудові та перевірці слідчих версій для вирішення основних завдань досудового розслідування.

Здійснивши аналіз матеріалів вітчизняної судової практики та наукової літератури, можна виділити структурні елементи криміналістичної характеристики жорстокого поводження з тваринами: предмет та обстановка вчинення злочину, спосіб вчинення злочину, знаряддя та «слідова картина» жорстокого поводження з тваринами, а також характеристика особи злочинця.

Висновки. Підводячи підсумки, зазначимо, що криміналістична характеристика жорстокого поводження з тваринами є важливою частиною окремої криміналістичної методики, яка включає в себе систему даних про типові ознаки аналізованого злочину. Криміналістична характеристика злочину, передбаченого ст. 299 КК України, має свій специфічний зміст, який визначається особливостями даних стосовно способів і знарядь учинення злочину, предмета та обстановки вчинення злочину, особи злочинця, а також відмінною від усіх інших злочинів «слідовою картиною». Таким чином, запропонована криміналістична характеристика злочину, пов'язаного з жорстоким поводженням з тваринами, містить необхідну криміналістично значиму інформацію, яка буде врахована при створенні методики розслідування злочинів, пов'язаних із жорстоким поводженням з тваринами.

Бібліографічні посилання

1. Гавло В. К. К вопросу о криминалистической характеристике преступлений (Статья первая). Вопросы повышения борьбы с преступностью. – Томск, 1980. – 123 с.
2. [Електронний ресурс] : <https://www.tupa-germania.ru/byt/nemtsy-i-domashnie-zhivotnye.html>
3. [Електронний ресурс] : <https://immigrant-austria.com/blog/pets-in-austria/>
4. [Електронний ресурс] : https://ria.ru/world/20160927/147796672_2.html
5. [Електронний ресурс] : <https://regnum.ru/news/2274464.html>
6. [Електронний ресурс] : <http://zooforum.ru/index.php?showtopic=46815>
7. Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : монографія / В.А. Журавель. – Х. : Апостіль, 2012. – 302 с.
8. Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений : автореферат дис. ... докт. юрид. наук / А.Н. Колесниченко. – Х., 1967. – 21 с.
9. Конституція Німеччини [Електронний ресурс] : http://www.1000dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru
10. Криміналістика : учебник / Л.Я. Драпкин, В.Н. Карагодин. – М. : 2011. – 768 с.
11. Лекции по криминалистике / рук. авт. кол. и отв. ред. В.П. Лавров. – М., 1992. – 129 с.
12. Мухин Г. Н. О прикладном значении некоторых дискуссионных понятий в теории криминалистики // Уголовно-процессуальные и криминалистические чтения : материалы межд. науч.-практ. интернет-конф. – Иркутск : Изд. БГУЭП, 2012. – С. 252–258.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження гуманного ставлення до тварин : Закон України від 22 чер. 2017 р. [Електронний ресурс] : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2120-19>
14. Прохоров М. С. Криминалистическая характеристика преступлений // Изв. Рос. гос. педагог. ун-та. им. А.И. Герцена. – 2008. – С. 353.
15. Рубцов И. И. Криминалистическая характеристика преступлений: генезис, понятие, проблемы / под ред. И.А. Возгрин. – СПб., 2002. – 174 с.
16. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М.В. Салтевський. – К. : Кондор, 2008. – 588 с.
17. Филиппов А. Г. Заметки на полях (о статьях Г.К. Захарова и С.Н. Чурилова) // Проблемы криминалистики. Избранные статьи. – М., 2007. – С. 343–349.

Надійшла до редакції 07.02.2018

SUMMARY

Demidova V.V. Criminalistic characteristics of cruel treatment with animals: concept and essence. In this article, the elements of the criminal characterization of the crime provided for in Art. 299 of the Criminal Code of Ukraine, as an object of criminal procedural cognition. The criminalistic characterization of crimes plays an important role in the development of methods for investigating crimes. The author reveals the content of cruel treatment with animals, determines the elemental composition of the forensic characteristics of the crime being analyzed, and also analyzes the components of this characteristic on the materials of criminal practice.

The article describes the subject of criminal encroachment in cruel treatment of animals, the situation of the crime, the methods of its commission and the trail picture. So, the author comes to a conclusion about the importance of developing this characteristic in the field of ensuring the investigation of crimes that encroach on public order and morality.

Keywords: forensic characteristic, ill-treatment of animals, method of investigation of crimes.